

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 5ης Δεκεμβρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική ασφάλιση των διακινούμενων εργαζομένων – Κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 – Πρόωρη σύνταξη γήρατος – Προϋποθέσεις θεμελιώσεως δικαιώματος – Ποσό της καταβλητέας συντάξεως το οποίο πρέπει να υπερβαίνει το εκ του νόμου οριζόμενο κατώτατο ποσό – Λήψη υπόψη μόνον της συντάξεως που λαμβάνεται στο οικείο κράτος μέλος – Μη συνυπολογισμός της συντάξεως γήρατος που λαμβάνεται σε άλλο κράτος μέλος – Διαφορετική μεταχείριση των εργαζομένων που έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-398/18 και C-428/18,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal Superior de Justicia de Galicia (ανώτερο δικαστήριο της Γαλικίας, Ισπανία) με αποφάσεις της 25ης Μαΐου και της 13ης Ιουνίου 2018, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 15 Ιουνίου και στις 28 Ιουνίου 2018 αντιστοίχως, στο πλαίσιο των δικών

Antonio Bocero Torrico (C-398/18),

Jörg Paul Konrad Fritz Bode (C-428/18)

κατά

Instituto Nacional de la Seguridad Social,

Tesorería General de la Seguridad Social,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. S. Rossi, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský και F. Biltgen (εισηγητή), δικαστές, γενικός εισαγγελέας: G. Hogan

γραμματέας: L. Carrasco Marco, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Μαΐου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– οι A. Bocero Torrico και J. P.K.F. Bode, εκπροσωπούμενοι από τους J. A. André Veloso και A. Vázquez Conde, abogados,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

- το Instituto Nacional de la Seguridad Social και το Tesorería General de la Seguridad Social, εκπροσωπούμενα από τις P. García Perea, R. Dívar Conde και L. Baró Pazos, letradas,
  - η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Aguilera Ruiz,
  - η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους N. Ruiz García, D. Martin και B.-R. Killmann,
- αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 2019,
- εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 48 ΣΛΕΕ, καθώς και του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2004, L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 200, σ. 1).
- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, του Antonio Bocero Torrico και του Jörg Paul Konrad Fritz Bode, αφενός, και του Instituto Nacional de la Seguridad Social (εθνικού ιδρύματος κοινωνικής ασφάλισης, Ισπανία) (στο εξής: INSS) και του Tesorería General de la Seguridad Social (γενικού ταμείου κοινωνικής ασφάλισης, Ισπανία), αφετέρου, σχετικά με την απόρριψη των αιτήσεών τους για την καταβολή πρόωρης συντάξεως γήρατος.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού 883/2004 έχει ως εξής:

«Το Δικαστήριο εξέφρασε κατ' επανάληψη τη γνώμη του για τη δυνατότητα ίσης μεταχείρισης των παροχών, των εισοδημάτων και των γεγονότων· αυτή η γενική αρχή θα πρέπει να υιοθετηθεί ρητώς και να αναπτυχθεί περαιτέρω, τηρουμένης της ουσίας και του πνεύματος των δικαστικών αποφάσεων.»
- 4 Στο άρθρο 1, στοιχείο κδ', του κανονισμού αυτού, ως «πρόωρη παροχή γήρατος» ορίζεται η παροχή η οποία χορηγείται πριν από τη συμπλήρωση της κανονικής ηλικίας συνταξιοδότησεως του ενδιαφερομένου και η οποία είτε εξακολουθεί να χορηγείται μετά τη συμπλήρωση της ηλικίας αυτής είτε αντικαθίσταται από άλλη παροχή γήρατος.
- 5 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του εν λόγω κανονισμού, ο κανονισμός αυτός εφαρμόζεται στις νομοθεσίες που αφορούν τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που έχουν σχέση, μεταξύ άλλων, με τις παροχές γήρατος.
- 6 Το άρθρο 4 του ίδιου κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Ίση μεταχείριση», προβλέπει τα εξής:

«Εκτός αν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός, τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται ο κανονισμός αυτός απολαμβάνουν των ιδίων δικαιωμάτων και υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του.»

- 7 Το άρθρο 5 του κανονισμού 883/2004, το οποίο επιγράφεται «Εξομοίωση παροχών, εισοδημάτων, γεγονότων ή καταστάσεων», προβλέπει τα εξής:

«Εκτός αν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός και υπό το πρίσμα των ειδικών διατάξεων εφαρμογής που θεσπίζονται, ισχύουν τα ακόλουθα:

- α) εάν, σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους, η λήψη παροχών κοινωνικής ασφάλειας και άλλων εισοδημάτων παράγει ορισμένα έννομα αποτελέσματα, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις της εν λόγω νομοθεσίας και στη λήψη ισοδύναμων παροχών οι οποίες αποκτήθηκαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή σε εισοδήματα τα οποία έχουν αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος·
- β) εάν, δυνάμει της νομοθεσίας του αρμόδιου κράτους μέλους, αναγνωρίζονται έννομα αποτελέσματα σε συγκεκριμένα γεγονότα ή καταστάσεις, αυτό το κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη παρόμοια γεγονότα ή καταστάσεις που έχουν λάβει χώρα σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, ως εάν είχαν λάβει χώρα στο έδαφός του.»
- 8 Κατά το άρθρο 6 του κανονισμού αυτού, το οποίο επιγράφεται «Συνυπολογισμός περιόδων»:

«Εκτός εάν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός, ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά:

- την απόκτηση, διατήρηση, διάρκεια ή ανάκτηση δικαιώματος για παροχές,

[...]

από τη συμπλήρωση περιόδων ασφάλισης, μισθωτής δραστηριότητας, μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας, πρέπει να λαμβάνει υπόψη, στο βαθμό που είναι αναγκαίο, τις περιόδους ασφάλισης, μισθωτής δραστηριότητας, μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας που έχουν πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους, σαν να επρόκειτο για περιόδους που έχουν πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία που αυτός εφαρμόζει.»

- 9 Στο κεφάλαιο 5 του τίτλου III του εν λόγω κανονισμού, το οποίο περιλαμβάνει διατάξεις σχετικές με τις συντάξεις γήρατος και επιζώντων, το άρθρο 52 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Εκκαθάριση των παροχών», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Ο αρμόδιος φορέας υπολογίζει το ποσό της οφειλόμενης παροχής:

- α) σύμφωνα με τη νομοθεσία την οποία εφαρμόζει, μόνο όταν οι όροι που απαιτούνται για τη θεμελίωση δικαιώματος σε παροχές, πληρούνται αποκλειστικά δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας (αυτοτελής παροχή)·
- β) με τον υπολογισμό ενός θεωρητικού ποσού και, εν συνεχεία, ενός πραγματικού ποσού (αναλογική παροχή), ως εξής:
- i) το θεωρητικό ποσό της παροχής ισούται προς την παροχή την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, εάν όλες οι περίοδοι ασφάλισης ή/και κατοικίας οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί δυνάμει των νομοθεσιών των άλλων κρατών μελών είχαν πραγματοποιηθεί δυνάμει της νομοθεσίας την οποία εφαρμόζει ο φορέας, κατά την ημερομηνία εκκαθάρισης της παροχής· εάν, δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο από τη διάρκεια των περιόδων οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί, το ποσό αυτό εκλαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό·
- ii) ο αρμόδιος φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της αναλογικής παροχής, βάσει του θεωρητικού ποσού κατ' αναλογία της διάρκειας των περιόδων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου δυνάμει της νομοθεσίας την οποία

εφαρμόζει ο φορέας σε σχέση προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί πριν από την επέλευση του κινδύνου δυνάμει των νομοθεσιών όλων των ενδιαφερομένων κρατών μελών.»

- 10 Το άρθρο 58 του ίδιου κανονισμού, το οποίο επίσης περιλαμβάνεται στο εν λόγω κεφάλαιο και επιγράφεται «Χορήγηση συμπληρώματος», έχει ως εξής:

«1. Ο δικαιούχος παροχών, επί του οποίου εφαρμόζεται το παρόν κεφάλαιο, δεν θα μπορούσε στο κράτος μέλος κατοικίας, και κατά τη νομοθεσία του οποίου του οφείλεται παροχή, να λάβει παροχή μικρότερη από την ελάχιστη παροχή η οποία ορίζεται από την εν λόγω νομοθεσία για περίοδο ασφάλισης ή κατοικίας ίση με το σύνολο των περιόδων οι οποίες έχουν ληφθεί υπόψη για την εκκαθάριση σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο.

2. Ο αρμόδιος φορέας αυτού του κράτους μέλους καταβάλλει στον ενδιαφερόμενο, καθ' όλο το διάστημα κατά το οποίο κατοικεί στο έδαφός του, συμπληρωματικό ποσό ίσο με τη διαφορά μεταξύ του συνόλου των παροχών οι οποίες οφείλονται σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο και του ποσού της ελάχιστης παροχής.»

Το ισπανικό δίκαιο

- 11 Ο Ley General de la Seguridad Social (γενικός νόμος περί κοινωνικής ασφάλισης), του οποίου το κωδικοποιημένο κείμενο εγκρίθηκε με το Real Decreto Legislativo 8/2015 (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 8/2015), της 30ής Οκτωβρίου 2015 (BOE αριθ. 261, της 31ης Οκτωβρίου 2015), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των κύριων δικών (στο εξής: LGSS), προβλέπει, στο άρθρο 208, παράγραφος 1, τα εξής:

«Το δικαίωμα πρόωρης συνταξιοδότησεως κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου υπόκειται στις εξής προϋποθέσεις:

- a) να έχει συμπληρωθεί ηλικία μη υπολειπόμενη κατά περισσότερο από δύο έτη του απαιτούμενου κατά περίπτωση ορίου ηλικίας σύμφωνα με το άρθρο 205, παράγραφος 1, στοιχείο a, χωρίς εφαρμογή εν προκειμένω των συντελεστών μειώσεως που προβλέπονται στο άρθρο 206·
  - b) να έχει αποδεδειγμένα συμπληρωθεί περίοδος καταβολής εισφορών τουλάχιστον 35 ετών, χωρίς να συνυπολογίζεται το τμήμα που αναλογεί σε επιδόματα [...]
  - c) όταν πληρούνται οι γενικές και ειδικές προϋποθέσεις συνταξιοδότησεως σύμφωνα με τα ανωτέρω, το ποσό της καταβλητέας συντάξεως πρέπει να είναι μεγαλύτερο από το ποσό της κατώτατης συντάξεως που θα δικαιούνταν ο ενδιαφερόμενος λαμβανομένης υπόψη της οικογενειακής του καταστάσεως κατά τη συμπλήρωση του εξηκοστού πέμπτου έτους της ηλικίας του. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος δεν θα δικαιούται να τύχει της ως άνω μορφής πρόωρης συνταξιοδότησεως.»
- 12 Το άρθρο 14, παράγραφος 3, του Real Decreto 1170/2015, sobre revalorización de pensiones del sistema de seguridad social y de otras prestaciones sociales públicas para el ejercicio 2016 (βασιλικό διάταγμα 1170/2015, σχετικά με την αναπροσαρμογή των συντάξεων του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και άλλων κρατικών κοινωνικών παροχών για το έτος 2016), της 29ης Δεκεμβρίου 2015 (BOE αριθ. 312, της 30ής Δεκεμβρίου 2015), ορίζει τα εξής:

«Αν το προκύπτει από την εφαρμογή των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου άθροισμα των ποσών συντάξεως που αναγνωρίζονται δυνάμει διμερούς ή πολυμερούς συμβάσεως κοινωνικής ασφάλισης, είτε υπό την ισπανική νομοθεσία είτε υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους, είναι χαμηλότερο από το κατώτατο ποσό της συγκεκριμένης συντάξεως που ισχύει κατά τον αντίστοιχο

χρόνο στην Ισπανία, ο δικαιούχος, εφόσον κατοικεί στην ημεδαπή και πληροί τις προβλεπόμενες συναφώς γενικές προϋποθέσεις, δικαιούται να λάβει τη διαφορά μεταξύ του αθροίσματος των συντάξεων που αναγνωρίζονται στην Ισπανία και στην αλλοδαπή, και του ως άνω ελάχιστου ποσού.

Για τις συντάξεις που αναγνωρίζονται στο πλαίσιο των κανονισμών κοινωνικής ασφάλισης της [Ευρωπαϊκής] Ένωσης, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 50 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας[, όπως τροποποιήθηκε και επικαιροποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ 2006, L 392, σ. 1),] και του άρθρου 58 του [κανονισμού 883/2004].

[...]»

Οι διαφορές των κύριων δικών και το προδικαστικό ερώτημα

- 13 Ο Α. Bocero Torrico, γεννηθείς στις 15 Δεκεμβρίου 1953, υπέβαλε στο INSS, στις 16 Δεκεμβρίου 2016, αίτηση πρόωρης συνταξιοδότησεως. Κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως αυτής, ήταν σε θέση να αποδείξει τη συμπλήρωση περιόδων εισφορών διάρκειας 9 947 ημερών στην Ισπανία και 6 690 ημερών στη Γερμανία. Η σύνταξη γήρατος την οποία δικαιούται στη Γερμανία ανέρχεται στο πραγματικό ποσό των 507,35 ευρώ, ενώ η σύνταξη την οποία θα μπορούσε να απαιτήσει στην Ισπανία ως πρόωρη σύνταξη γήρατος ανέρχεται στο ποσό των 530,15 ευρώ.
- 14 Ο J. P. K. F. Bode, γεννηθείς στις 4 Ιουνίου 1952, υπέβαλε στο INSS, στις 31 Μαΐου 2015, αίτηση πρόωρης συνταξιοδότησεως. Κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως αυτής, ήταν σε θέση να αποδείξει τη συμπλήρωση περιόδων εισφορών διάρκειας 2 282 ημερών στην Ισπανία και 14 443 ημερών στη Γερμανία. Στο τελευταίο αυτό κράτος μέλος του αναλογεί σύνταξη γήρατος πραγματικού ποσού 1 185,22 ευρώ. Κατά τον J. P. K. F. Bode, η σύνταξη την οποία θα μπορούσε να απαιτήσει στην Ισπανία ως πρόωρη σύνταξη γήρατος ανέρχεται σε 206,60 ευρώ. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του INSS, το ποσό της τελευταίας αυτής παροχής ανέρχεται σε 99,52 ευρώ.
- 15 Οι αιτήσεις συνταξιοδότησεως απορρίφθηκαν με την αιτιολογία ότι το ποσό τους είναι χαμηλότερο από την κατώτατη μηνιαία σύνταξη που αντιστοιχεί στην οικογενειακή κατάσταση των προσφευγόντων των κύριων δικών κατά το 65ο έτος της ηλικίας τους, ήτοι από τα 784,90 ευρώ στην περίπτωση του Α. Bocero Torrico και από τα 782,90 ευρώ στην περίπτωση του J. P. K. F. Bode. Κατόπιν ενστάσεων τις οποίες άσκησαν οι ενδιαφερόμενοι, το INSS επιβεβαίωσε τις ως άνω απορριπτικές αποφάσεις.
- 16 Η προσφυγή την οποία άσκησε ο Α. Bocero Torrico κατά του INSS και του γενικού ταμείου κοινωνικής ασφάλισης ενώπιον του Juzgado de lo Social nº 2 de Ourense (δικαστηρίου εργατικών διαφορών αριθ. 2 του Ορένσε, Ισπανία), καθώς και η προσφυγή που άσκησε ο J. P. K. F. Bode κατά των οργανισμών αυτών ενώπιον του Juzgado de lo Social nº 2 de A Coruña (δικαστηρίου εργατικών διαφορών αριθ. 2 της Α Κορυña, Ισπανία) απορρίφθηκαν. Τα ως άνω δικαστήρια έκριναν ότι το ποσό της «καταβλητέας συντάξεως», κατά την έννοια του άρθρου 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS, το οποίο πρέπει να υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως που ισχύει για τον ενδιαφερόμενο κατά τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας του προκειμένου να λάβει πρόωρη σύνταξη γήρατος, είναι το ποσό της πραγματικής συντάξεως της οποίας η καταβολή βαρύνει την Ισπανία. Τα δικαστήρια αυτά στηρίχθηκαν στον σκοπό τον οποίο επιδιώκει η ισπανική νομοθεσία, δηλαδή στην αποτροπή του ενδεχομένου καταβολής συμπληρώματος μέχρι το εκ του νόμου οριζόμενο κατώτατο ποσό των συντάξεων γήρατος για πρόσωπα τα οποία δεν έχουν ακόμη συμπληρώσει το νόμιμο όριο ηλικίας συνταξιοδότησεως και στην παράταση, ως εκ τούτου, της συμμετοχής των προσώπων αυτών στην αγορά εργασίας.

- 17 Οι προσφεύγοντες των κύριων δικών άσκησαν έφεση κατά των ανωτέρω αποφάσεων ενώπιον του Tribunal Superior de Justicia de Galicia (ανώτερου δικαστηρίου της Γαλικίας, Ισπανία). Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 14, παράγραφος 3, του βασιλικού διατάγματος 1170/2015, η ισπανική νομοθεσία επιτρέπει τη χορήγηση συμπληρώματος συντάξεως μόνο για τη διαφορά μεταξύ του ποσού των παροχών που οφείλονται σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ένωσης και της κατώτατης συντάξεως στην Ισπανία. Κατά συνέπεια, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συντάξεις τις οποίες πράγματι θα λαμβάνουν οι A. Bocero Torrico και J. P. K. F. Bode τόσο στην Ισπανία όσο και στη Γερμανία, με αποτέλεσμα κανένας από τους δύο να μην μπορεί να απαιτήσει συμπλήρωμα συντάξεως. Με τον τρόπο αυτό, δεν πρόκειται να επιβαρύνουν το ισπανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως.
- 18 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν ο τρόπος κατά τον οποίο το INSS ερμηνεύει την έκφραση «καταβλητέα σύνταξη» που διαλαμβάνεται στο άρθρο 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS προκειμένου να διαπιστώσει κατά πόσον εργαζόμενος θεμελιώνει δικαίωμα σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, ήτοι λαμβάνοντας υπόψη μόνον την πραγματική σύνταξη της οποίας η καταβολή βαρύνει το Βασίλειο της Ισπανίας, συνιστά δυσμενή διάκριση αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι είναι δυνατόν εργαζόμενος ο οποίος δικαιούται σύνταξη από δύο τουλάχιστον κράτη μέλη να μη θεμελιώνει δικαίωμα σε τέτοια πρόωρη σύνταξη γήρατος, ενώ, αντιθέτως, εργαζόμενος ο οποίος δικαιούται συντάξεως του ίδιου ύψους, πλην όμως μόνον από το Βασίλειο της Ισπανίας, να θεμελιώνει τέτοιο δικαίωμα.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Superior de Justicia de Galicia (ανώτερο δικαστήριο της Γαλικίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο έχει πανομοιότυπη διατύπωση στις υποθέσεις C-398/18 και C-428/18:
- «Έχει το άρθρο 48 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία για τη χορήγηση πρόωρης συντάξεως γήρατος το ποσό της καταβλητέας συντάξεως πρέπει να υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως που δικαιούται ο ενδιαφερόμενος σύμφωνα με την εν λόγω εθνική νομοθεσία, όταν η “καταβλητέα σύνταξη” έχει την έννοια του πραγματικού ποσού συντάξεως που καταβάλλεται μόνο από το αρμόδιο κράτος μέλος (εν προκειμένω, την Ισπανία), χωρίς να συνηπολογίζεται το πραγματικό ποσό συντάξεως που ενδεχομένως καταβάλλεται στο πλαίσιο διαφορετικής παροχής της αυτής φύσεως από άλλο ή άλλα κράτη μέλη;»
- 20 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 25ης Ιουλίου 2018 αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-398/18 και C-428/18 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 21 Επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι, καίτοι το προδικαστικό ερώτημα αφορά ρητώς το άρθρο 48 ΣΛΕΕ, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει επίσης, στο σκεπτικό των αποφάσεών του περί παραπομπής, τις διατάξεις του κανονισμού 883/2004.
- 22 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι πρόωρες συντάξεις γήρατος, όπως οι επίμαχες στις υποθέσεις των κύριων δικών, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού. Πράγματι, δυνάμει του άρθρου του 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', ο κανονισμός αυτός έχει εφαρμογή στις νομοθεσίες που αφορούν τις παροχές γήρατος. Επιπλέον, ο όρος «πρόωρη παροχή γήρατος» ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο κδ', του εν λόγω κανονισμού.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το ερώτημα το οποίο υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του κανονισμού 883/2004 (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2007, Celozzi, C-332/05, EU:C:2007:35, σκέψη 14, και της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Larcher, C-523/13, EU:C:2014:2458, σκέψη 29).

- 24 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν οι διατάξεις του κανονισμού 883/2004 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται στη νομοθεσία κράτους μέλους η οποία επιτάσσει, ως προϋπόθεση για τη θεμελίωση του δικαιώματος εργαζομένου σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, το ποσό της καταβλητέας συντάξεως να υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως την οποία ο εργαζόμενος θα δικαιούνταν να λάβει κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, καθόσον ως «καταβλητέα σύνταξη» νοείται η σύνταξη που καταβάλλεται μόνον από αυτό το κράτος μέλος, χωρίς να συνυπολογίζεται η σύνταξη την οποία ο εργαζόμενος θα μπορούσε να λάβει ως ισοδύναμες παροχές από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη.
- 25 Όσον αφορά την επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών διάταξη του ισπανικού δικαίου, ήτοι το άρθρο 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS, το γεγονός ότι, κατά τη διάταξη αυτή, η θεμελίωση του δικαιώματος σε πρόωρη σύνταξη γήρατος εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι το ποσό της καταβλητέας συντάξεως υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως που ο ενδιαφερόμενος θα δικαιούνταν να λάβει κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως δεν αμφισβητείται αυτό καθεαυτό στο πλαίσιο των διαφορών των κύριων δικών.
- 26 Διαπιστώνεται συναφώς ότι καμία διάταξη του τίτλου I του κανονισμού 883/2004, στον οποίο περιλαμβάνονται οι γενικές διατάξεις του κανονισμού αυτού, ή του τίτλου III, κεφάλαιο 5, του ίδιου κανονισμού, στον οποίο περιλαμβάνονται οι ειδικές διατάξεις που έχουν εφαρμογή, μεταξύ άλλων, στις συντάξεις γήρατος, δεν αντιτίθεται στον κανόνα αυτόν.
- 27 Ειδικότερα, δεν προκύπτει από το άρθρο 58 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο προβλέπει ότι ο δικαιούχος παροχών γήρατος δεν μπορεί να λάβει ποσό παροχών χαμηλότερο από το ποσό της ελάχιστης παροχής το οποίο καθορίζεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας και ότι ο αρμόδιος φορέας του κράτους αυτού οφείλει, ενδεχομένως, να του καταβάλει συμπλήρωμα ίσο προς τη διαφορά μεταξύ του ποσού των παροχών που οφείλονται και του ποσού της ελάχιστης παροχής, ότι ένα κράτος μέλος υποχρεούται να χορηγήσει πρόωρη σύνταξη γήρατος σε αιτούντα όταν το ποσό της πρόωρης συντάξεως το οποίο δικαιούται ο εν λόγω αιτών είναι χαμηλότερο από το ποσό της κατώτατης συντάξεως, την οποία θα ελάμβανε κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως.
- 28 Εντούτοις, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών βάλλουν κατά του ότι, προκειμένου να διαπιστώσουν αν θεμελιώνεται δικαίωμα σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, οι αρμόδιοι φορείς και τα δικαστήρια της Ισπανίας ερμηνεύουν τον όρο «καταβλητέα σύνταξη» υπό την έννοια ότι ο όρος αυτός αναφέρεται μόνο στη σύνταξη της οποίας η καταβολή βαρύνει το Βασίλειο της Ισπανίας, αποκλειομένων των συντάξεων των οποίων η καταβολή βαρύνει άλλα κράτη μέλη και τις οποίες ενδεχομένως θα μπορούσε να απαιτήσει ο ενδιαφερόμενος.
- 29 Όσον αφορά, πρώτον, τις εφαρμοστέες σε τέτοιου είδους περιστάσεις διατάξεις του κανονισμού 883/2004, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 5 του κανονισμού αυτού καθιερώνει την αρχή της εξομοιώσεως. Από την αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να εισαγάγει, στο κείμενο του εν λόγω κανονισμού, τη νομολογιακή αρχή της εξομοιώσεως των παροχών, των εισοδημάτων και των πραγματικών περιστατικών, προκειμένου η αρχή αυτή να αναπτυχθεί περαιτέρω, τηρουμένων της ουσίας και του πνεύματος των αποφάσεων του Δικαστηρίου (απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, Vorarlberger Gebietskrankenkasse και Knauer, C-453/14, EU:C:2016:37, σκέψη 31).
- 30 Συναφώς, το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004 προβλέπει ότι, εάν, σύμφωνα με τη νομοθεσία του αρμόδιου κράτους μέλους, η λήψη παροχών κοινωνικής ασφάλειας και άλλων εισοδημάτων παράγει ορισμένα έννομα αποτελέσματα, οι σχετικές διατάξεις της εν λόγω νομοθεσίας εφαρμόζονται και στη λήψη ισοδύναμων παροχών οι οποίες αποκτήθηκαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή σε εισοδήματα τα οποία έχουν αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος.

- 31 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεών του, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή σε καταστάσεις όπως οι επίμαχες στις υποθέσεις των κύριων δικών. Πράγματι, ως «παροχ[ή] κοινωνικής ασφάλειας» κατά την εν λόγω διάταξη πρέπει να νοηθεί η σύνταξη την οποία δικαιούνται οι προσφεύγοντες των κύριων δικών. Δυνάμει του άρθρου 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS, το δικαίωμα στη σύνταξη αυτή, εφόσον το ποσό της υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως που καταβάλλεται κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως, παράγει το έννομο αποτέλεσμα που συνίσταται στη θεμελίωση του δικαιώματος των προσφευγόντων αυτών σε πρόωρη σύνταξη γήρατος.
- 32 Αντιστρόφως, και αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες των κύριων δικών με τις γραπτές παρατηρήσεις τους, οι πραγματικές καταστάσεις στις υποθέσεις των κύριων δικών δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 του κανονισμού 883/2004. Πράγματι, το άρθρο αυτό, με τίτλο «Συνυπολογισμός περιόδων», προβλέπει ότι το κράτος μέλος, προκειμένου να κρίνει αν έχει αποκτηθεί δικαίωμα σε παροχές κοινωνικής ασφάλειας, λαμβάνει υπόψη τις περιόδους ασφαλίσεως, μισθωτής δραστηριότητας, μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους, ενώ, εν προκειμένω, πρέπει να εξεταστεί αν το ποσό των συντάξεων που δικαιούνται οι εν λόγω προσφεύγοντες σε άλλο κράτος μέλος πρέπει να ληφθεί υπόψη ώστε να διαπιστωθεί εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιώματος σε πρόωρη σύνταξη γήρατος.
- 33 Ομοίως, το άρθρο 52, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 883/2004, το οποίο επίσης επικαλούνται οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης, δεν έχει εφαρμογή προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου. Πράγματι, και η διάταξη αυτή αφορά τον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που έχουν συμπληρωθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε άλλου κράτους μέλους. Συν τοις άλλοις, δεν αφορά την απόκτηση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, αλλά τον υπολογισμό του ποσού των οφειλόμενων παροχών (πρβλ., όσον αφορά τις αντίστοιχες διατάξεις του κανονισμού 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό 118/97, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1992/2006, απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, Tomaszewska, C-440/09, EU:C:2011:114, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Δεύτερον, πρέπει να εξεταστεί αν διάταξη του εθνικού δικαίου όπως το άρθρο 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS, όπως αυτή ερμηνεύεται από τους αρμόδιους φορείς και τα εθνικά δικαστήρια, συμβιβάζεται με το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004.
- 35 Σύμφωνα με την τελευταία αυτή διάταξη, για την εφαρμογή κανόνα του εθνικού δικαίου, όπως το άρθρο 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS, οι αρμόδιες αρχές του οικείου κράτους μέλους πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όχι μόνον τις παροχές κοινωνικής ασφάλειας τις οποίες έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους αυτού, αλλά και τις ισοδύναμες παροχές οι οποίες αποκτήθηκαν σε κάθε άλλο κράτος μέλος.
- 36 Όσον αφορά τις συντάξεις γήρατος, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει την έννοια των «ισοδύναμων παροχών» η οποία περιλαμβάνεται στο εν λόγω άρθρο 5, στοιχείο α', ως αναφερόμενη σε δύο ομοειδείς παροχές γήρατος λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκεται με τις παροχές αυτές και με τις κανονιστικές ρυθμίσεις που τις θέσπισαν (πρβλ. απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, Vorarlberger Gebietskrankenkasse και Knauer, C-453/14, EU:C:2016:37, σκέψεις 33 και 34).
- 37 Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει κατά τα φαινόμενα ότι οι συντάξεις γήρατος τις οποίες δικαιούνται οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης στη Γερμανία είναι ισοδύναμες, υπό την έννοια αυτή, με τις συντάξεις τις οποίες θα μπορούσαν να απαιτήσουν στην Ισπανία ως πρόωρη σύνταξη γήρατος, πράγμα το οποίο εναπόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

- 38 Επομένως, το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004 αντιτίθεται στην ερμηνεία της διαλαμβανόμενης στο άρθρο 208, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LGSS έννοιας της «καταβλητέας συντάξεως», ως αφορώσας μόνον τη σύνταξη της οποίας η καταβολή βαρύνει στο Βασίλειο της Ισπανίας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η σύνταξη την οποία οι προσφεύγοντες των κύριων δικών δικαιούνται στη Γερμανία.
- 39 Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από την εξέταση των επίμαχων στις υποθέσεις των κύριων δικών καταστάσεων με γνώμονα την αρχή της ίσης μεταχείρισεως, της οποίας ειδική έκφραση συνιστά η κατά το άρθρο 5 του κανονισμού αυτού εξομοίωση των παροχών, εισοδημάτων, πραγματικών περιστατικών και γεγονότων (πρβλ. απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2008, Klöppel, C-507/06, EU:C:2008:110, σκέψη 22).
- 40 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισεως, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 4 του κανονισμού 883/2004, απαγορεύει όχι μόνον τις εμφανείς διακρίσεις, λόγω ιθαγενείας των δικαιούχων των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισεως, αλλά και κάθε συγκεκριμένη μορφή διακρίσεως η οποία, με την εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 22ας Ιουνίου 2011, Landtová, C-399/09, EU:C:2011:415, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Επομένως, πρέπει να θεωρείται ότι συνεπάγονται έμμεσες δυσμενείς διακρίσεις οι προϋποθέσεις του εθνικού δικαίου οι οποίες, μολονότι εφαρμόζονται χωρίς διάκριση λόγω ιθαγενείας, θίγουν, κυρίως ή στη μεγάλη πλειονότητά τους, τούς διακινούμενους εργαζομένους, καθώς και οι αδιακρίτως εφαρμοζόμενες προϋποθέσεις των οποίων η πλήρωση είναι ευκολότερη για τους ημεδαπούς εργαζομένους απ' ό,τι για τους διακινούμενους εργαζομένους ή οι οποίες ενέχουν τον κίνδυνο να λειτουργήσουν σε βάρος ειδικά των διακινουμένων εργαζομένων (απόφαση της 22ας Ιουνίου 2011, Landtová, C-399/09, EU:C:2011:415, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 42 Η άρνηση των αρμοδίων αρχών κράτους μέλους να λάβουν υπόψη, προκειμένου να διαπιστώσουν αν θεμελιώνεται δικαίωμα σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, τις συνταξιοδοτικές παροχές τις οποίες δικαιούται εργαζόμενος ο οποίος έχει ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας σε άλλο κράτος μέλος είναι ικανή να περιαγάγει τον εργαζόμενο αυτό σε κατάσταση λιγότερη ευνοϊκή από εκείνην του εργαζομένου του οποίου ολόκληρη η επαγγελματική σταδιοδρομία εξελίχθηκε στο πρώτο κράτος μέλος.
- 43 Εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών μπορεί πάντως να δικαιολογηθεί, στον βαθμό που επιδιώκει σκοπό γενικού συμφέροντος, υπό τον όρο ότι είναι πρόσφορη για τη διασφάλιση τη επιτεύξεως του σκοπού αυτού και δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού (πρβλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Larcher, C-523/13, EU:C:2014:2458, σκέψη 38).
- 44 Συναφώς, το INSS και η Ισπανική Κυβέρνηση επισήμαναν, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η εφαρμογή, για την θεμελίωση δικαιώματος σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, της προϋποθέσεως να έχει συμπληρωθεί το ποσό της κατώτατης συντάξεως που ο ενδιαφερόμενος θα δικαιούνταν να λάβει κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδοτήσεως αποβλέπει στη μείωση της χρήσης του καθεστώτος πρόωρης συνταξιοδοτήσεως. Περαιτέρω, η προϋπόθεση αυτή, καθόσον αποκλείει τη θεμελίωση δικαιώματος σε πρόωρη σύνταξη γήρατος όταν το ποσό που θα μπορούσε να απαιτήσει ο ενδιαφερόμενος ενδέχεται να του παρέχει δικαίωμα λήψεως συμπληρώματος συντάξεως, θα μπορούσε να αποτρέψει την πρόσθετη επιβάρυνση του ισπανικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισεως.
- 45 Ωστόσο, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 49 των προτάσεών του, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι εκτιμήσεις αυτές μπορούν να συνιστούν σκοπούς γενικού συμφέροντος κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, τα επιχειρήματα

του INSS και της Ισπανικής Κυβερνήσεως δεν είναι ικανά να δικαιολογήσουν την εισάγουσα διακρίσεις εφαρμογή μιας τέτοιας προϋποθέσεως εις βάρος των εργαζομένων που άσκησαν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας.

- 46 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 883/2004 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται στη νομοθεσία κράτους μέλους η οποία επιτάσσει, ως προϋπόθεση για τη θεμελίωση του δικαιώματος εργαζομένου σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, το ποσό της καταβλητέας συντάξεως να υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως την οποία ο εργαζόμενος θα δικαιούνταν να λάβει κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, καθόσον ως «καταβλητέα σύνταξη» νοείται η σύνταξη που καταβάλλεται μόνον από αυτό το κράτος μέλος, χωρίς να συνυπολογίζεται η σύνταξη την οποία ο εργαζόμενος θα μπορούσε να λάβει ως ισοδύναμες παροχές από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 47 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται στη νομοθεσία κράτους μέλους η οποία επιτάσσει, ως προϋπόθεση για τη θεμελίωση του δικαιώματος εργαζομένου σε πρόωρη σύνταξη γήρατος, το ποσό της καταβλητέας συντάξεως να υπερβαίνει το ποσό της κατώτατης συντάξεως την οποία ο εργαζόμενος θα δικαιούνταν να λάβει κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησεως δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, καθόσον ως «καταβλητέα σύνταξη» νοείται η σύνταξη που καταβάλλεται μόνον από αυτό το κράτος μέλος, χωρίς να συνυπολογίζεται η σύνταξη την οποία ο εργαζόμενος θα μπορούσε να λάβει ως ισοδύναμες παροχές από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη.

(υπογραφές)